

Toruń, 27.05.2023 r.

dr hab., prof. UMK Joanna Marszałek-Kawa

Uniwersytet Mikołaja Kopernika

Wydział Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie

Katedra Systemów Politycznych

RECENZJA

rozprawy doktorskiej Pana mgr. Bogdana Barczaka

pt. ***Walka z Yakuzą w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Japonii w latach 1991–2021*** przygotowanej pod kierunkiem naukowym dr. hab., prof. UO Elżbiety Treli-Mazur, Wydział Nauk o Polityce i Komunikacji Społecznej, Instytut Nauk o Polityce i Administracji, Uniwersytet Opolski, Opole 2023, ss. 282

1. Znaczenie podjętego problemu badawczego

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska Pana mgr. Bogdana Barczaka pt. ***Walka z Yakuzą w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Japonii w latach 1991–2021*** stanowi realizację ambitnego projektu badawczego, którego przedmiot badań mieści się w zakresie dyscypliny nauki o polityce i administracji. Autor podjął udaną próbę ukazania miejsca, jakie zajmuje yakuza w japońskim społeczeństwie, oraz analizy jej relacji z klasą polityczną.

Rozważania Kandydata pozwalają zgłębić analizowany problem badawczy z odniesieniem do kilku perspektyw, głównej politologicznej, którą uzupełniono

ustaleniami z zakresu nauk o bezpieczeństwie, nauk prawnych oraz nauk historycznych.

Materia stanowiąca przedmiot naukowych dociekań Autora jest istotna zarówno z punktu widzenia poznawczego, jak i praktycznego, co w oczywisty sposób podnosi wartość prowadzonych badań. Jak już wskazałam, z uwagi na charakter podejmowanych rozważań rozprawa doktorska mgr. Bogdana Barczaka ma charakter interdyscyplinarny. Jest to opracowanie, które bez wątpienia stanowi istotny wkład w rozwój naukowego poznania w obszarze nauk o polityce i administracji.

W mojej ocenie zamiar podjęcia badań dowodzi zarówno o dojrzałości badawczej Kandydata, jak i wiedzy (teoretycznej i praktycznej) z zakresu wyznaczonego ramami dysertacji, który – co należy podkreślić – nie jest (był) szeroko eksplorowany w polskiej literaturze naukowej. Warto zaznaczyć, że także na rynku anglojęzycznym niewiele jest ważnych pozycji traktujących na temat yakuzy. I choć w ostatnim czasie pojawiło się kilka prac poświęconych zorganizowanej przestępczości w Japonii, głównie o charakterze pamiątkarskim, to jednak w literaturze politologicznej nadal brakuje opracowań kompleksowo omawiających i wyjaśniających rolę tej organizacji przestępczej w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Japonii.

Z uznaniem więc przyjmuję decyzję mgr. Bogdana Barczaka dotyczącą opracowania tego arcyciekawego tematu, z którym jednak wiąże się bezpośrednio konieczność przeprowadzenia wielu analiz dotyczących problemów szczegółowych.

2. Merytoryczna i metodologiczna ocena rozprawy doktorskiej

Proces oceny rozprawy doktorskiej powinien obejmować kilka etapów, w których najważniejsze miejsce zajmuje analiza jakości i stopnia realizacji wielu kryteriów, tj.: tematu i zakresu pracy, kompozycji, zastosowanych metod badawczych, strony warsztatowej oraz treści merytorycznej, na podstawie której

formułowane są wnioski dotyczące wykonania recenzowanego projektu badawczego.

I tak z całą pewnością tytułowa problematyka recenzowanego dzieła (o czym była już mowa) jest istotna dla przemian dokonujących się w japońskim życiu społecznym, politycznym i gospodarczym. Autor analizuje ją z uwzględnieniem tła historycznego, w pracy, zwłaszcza w jej końcowej części, znajdują się jednak także liczne wnioski prognostyczne.

Doktorant trafnie zauważa, że: „Walka z yakuzą stała się jednym z głównych celów w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego, [organizacją, która na przestrzeni lat] wyrosła na siłę, która w wyniku tragicznych wydarzeń historycznych stała się nieformalnym (pozaprawnym) elementem systemu bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, by z czasem stracić swój status na rzecz policji i przejść z pozycji elementu tego systemu do roli głównego wroga destabilizującego tenże system” (s. 6). Konstatuje przy tym trafnie, że przestępczość zorganizowana stanowi ogromne zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa i jego obywateli, zwłaszcza gdy „struktura i zakres działania organizacji rozrasta się, obejmując coraz szersze obszary funkcjonowania państwa” (s. 6).

Na szczególną uwagę w procesie recenzowania dysertacji doktorskiej zasługuje analiza przyjętej przez Kandydata konstrukcji dzieła. W mojej ocenie wewnętrzna struktura recenzowanej pracy pozwala na przejrzystą i logiczną prezentację problemów badawczych oraz dokonanie analiz zapowiadanych w rozbudowanym wstępie, który zawiera omówienie metodologicznych fundamentów projektu badawczego (s. 5–11).

Kandydat w nawiązaniu do założeń badawczych rozprawy, w szczególności jej celu, postawionych pytań badawczych oraz hipotez dzieli tekst na cztery problemowe rozdziały. *Wstęp, Zakończenie, Bibliografia* oraz *Wykaz tabel, Wykaz Aneksów, Słownik terminów japońskich, Wykaz skrótów* (te dwa ostatnie punkty z punktu widzenia czytelnika praktyczniej by było umieścić za *Spisem treści* (zatytułowanym niepotrzebnie *Struktura rozprawy doktorskiej*), dopełniają

całości. Układ pracy – z punktu widzenia konstrukcji rozprawy naukowej – nie budzi więc zastrzeżeń. Struktura wewnętrzna kolejnych rozdziałów jest właściwie rozbudowana, koherentna, a przy tym symetryczna. Formułując nieco krytyczny wniosek wobec ich konstrukcji, zwróciłabym uwagę na brak wyróżnienia wprowadzenia i podsumowania/wniosków w strukturze kolejnych rozdziałów. W mojej ocenie rozbudowanie treści o te elementy pozwoliłoby łatwiej śledzić realizację kolejnych etapów analiz, podkreślałoby ciągłość i ukierunkowanie prowadzonych rozważań na weryfikację wyróżnionych hipotez. Należy jednak odnotować, że w każdej z czterech zasadniczych części pracy mgr Bogdan Barczak zawiera wnioski/oceny/refleksje wobec omawianego problemu.

Zgodnie ze słowami prof. Jacka Sobczaka tytuł rozprawy powinien być „krótki, informacyjnie nośny, językowo poprawny i poznawczo ciekawy”. Taki też jest tytuł omawianego dzieła – zwięzły i precyzyjnie określający przedmiot zawartych w niej rozważań. Autor określa w nim nie tylko analizowane zagadnienie, ale i sytuuje swe rozważania w konkretnym przedziale czasowym, podając przedział lat, tj. lata 1991–2021.

Treść *Wstępu* do rozprawy doktorskiej stanowi ważny etap lektury pracy, który pozwala ocenić stopień przygotowania Kandydata z zakresu metodologii badań w obszarze nauk społecznych. W tej części dysertacji mgr Bogdan Barczak zarysowuje oryginalny problem badawczy, wyróżnia pytania badawcze, omawia użyte metody badawcze oraz prezentuje przyjętą systematykę pracy. Doktorant prezentuje również analizę dostępnych źródeł dotyczących analizowanego problemu, wskazując, że mają one raczej charakter ogólny, fragmentaryczny i nie obejmują w całości tytułowego zagadnienia. Zabrakło mi jednak w tym miejscu – obok tej trafnej skądinąd refleksji – przeprowadzenia bardziej wnikliwej krytycznej analizy źródeł, która w mojej ocenie jest istotnym elementem procesu badawczego, ma nie tylko walor poznawczy, ale także pozwala pełniej ocenić stopień znajomości literatury przedmiotu przez Kandydata.

Jak wcześniej zaznaczyłam, w badaniach na gruncie nauk społecznych niezwykle ważna jest umiejętność właściwego określenia zakresu przedmiotowego rozprawy, jej celu i hipotez.

Określonym przez Autora celem rozważań jest „usystematyzowanie wiedzy na temat walki z japońską odmianą przestępczości zorganizowanej, jej przegląd oraz analiza, przeprowadzona z perspektywy praktyka, a także próba zdefiniowania miejsca, jakie zajmuje yakuza w japońskim społeczeństwie i jej relacjach z klasą polityczną” (s. 7). Przyjęty przez Kandydata cel podkreśla ważkość podejmowanych w rozprawie rozważań i refleksji.

Doktorant wyróżnia we *Wstępie* do rozprawy sześć zasadnych, inspirujących pytań eksplanacyjnych:

1. „Czym jest i jakie zagrożenia stwarza przestępczość zorganizowana dla bezpieczeństwa wewnętrznego państwa?
2. Skąd wzięła się yakuza, jak działa i jaki wpływ wywiera na życie społeczne, gospodarcze i polityczne kraju?
3. Jaką rolę odegrała yakuza i odgrywa obecnie w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Japonii?
4. Czy i jaki wpływ na walkę z yakuzą miała opinia publiczna?
5. Jakie narzędzia otrzymały japońskie służby i na ile skuteczne, żeby walczyć z yakuzą?
6. Jaką taktykę obronną przyjęła yakuza i jaka czeka ją przyszłość” (s. 7).

Mgr Bogdan Barczak stawia dwie hipotezy badawcze:

- „1: yakuza stanowi nieformalny element japońskiego systemu bezpieczeństwa
2: intensywność walki z yakuzą uzależniona jest od nastawienia opinii publicznej”
(s. 7-8).

W zasadzie nie mam do nich większych uwag, wynikają one z uprzednio postawionych pytań badawczych, choć – moim zdaniem – należało wyróżnić jeszcze dodatkowo przynajmniej jedną hipotezę z odniesieniem do realizowanej w pracy metody prognostycznej. Poza tym hipotezy są jednak pewnym twierdzeniem i należałoby je wyróżnić w formie zdania – wielka litera, znak

przystankowy. Co warto jednak również podkreślić, Kandydat w pełni panuje nad tekstem, kierunkiem i chronologią prowadzonych rozważań – odnosi je do celu, postawionych pytań badawczych i hipotez, poświęcając im odpowiedni fragment rozprawy. W rezultacie tak prowadzonego procesu badawczego Autor z powodzeniem potrafi określić zakres ich trafności w analitycznym *Zakończeniu*.

Ocenie kwalifikacji badawczych Kandydata do stopnia doktora służy także ocena doboru wykorzystanych w rozprawie metod badawczych, które w zasadzie zostały właściwie dobrane, a następnie użyte w prowadzonych badaniach. Doktorant deklaruje we *Wstępie* wykorzystanie następujących (zastanawiam się, czy nie zbyt wielu) metod badawczych z obszaru nauk społecznych. I tak, podając za mgr. B. Barczakiem, użył on: metody analizy treści, metody analizy instytucjonalno-prawnej, metody porównawczej, metody statystycznej, metody prognostycznej oraz uczestniczącej, wskazując, do czego i w których miejscach procesu badawczego zostaną one zastosowane.

Autor deklaruje również zastosowanie metody historycznej (s. 10), choć taka metoda nie istnieje – Kandydat zastosował natomiast opis retrospektywny. W pracach naukowych młodych badaczy ten błąd bywa powtarzany. Warto przypomnieć to po czym pisał prof. Zbigniew Blok w swoim artykule dotyczącym tego problemu. I tak, jak wskazuje wspomniany uczony, „nie istnieją „metoda politologiczna”, „metoda socjologiczna” czy wreszcie „metoda historyczna”. Funkcjonują natomiast metody wykorzystywane w naukach politycznych, socjologicznych i historycznych” (Z. Blok, *Spory wokół istoty i statusu metod badań politologicznych*, w: *Wokół holistycznej interpretacji polityki. Podmiot, kultura, socjotechnika*, red. F. Pierzchalski, M. Tobiasz, J. Ziółkowski, Warszawa 2020, s. 435). Z Blok sprzeciwia się pogładowi, że „na metodę historyczną składają się takie elementy, jak badanie genezy zjawisk politycznych, traktowanie łącznie ich aspektów strukturalnych, funkcjonalnych, genetycznych” (A. Chodubski, *Wstęp do badań metodologicznych*, Gdańsk 2004, s. 117). Jednak definicja ta nijak się ma do pojęcia „metody”, a instrumenty w niej wymienione wykorzystywane są w wielu dyscyplinach z nauk społecznych i humanistycznych. Zatem: nazwa dyscypliny nie

może/nie powinna być utożsamiana z metodą badawczą, ponieważ „przedmiot nauk społecznych jest wspólny, jest niepodzielny i jako taki powoduje, że przedmioty nauk społecznych wzajemnie się przenikają, krzyżują się i tworzą nierozzerwalne sieci powiązań” (Z. Blok, op. cit., s. 433).

Warto w tym miejscu zauważyć również, że zamierzenia badawcze Kandydata w znacznym stopniu zweryfikował wybuch pandemii SARS-CoV-2. Z powodu wprowadzonych ograniczeń Doktorant nie zrealizował planowanych badań empirycznych w formie ankiety i wywiadu, które – jak sam pisze – miały zostać przeprowadzone „na terenie Tokio i Osaki oraz Kobe – kolebki najstarszej i największej organizacji przestępczej w Kraju Wschodzącego Słońca”. Zdołał jednak przeprowadzić obserwację w tokijskiej rozrywkowej dzielnicy Kabukichō – mateczniku yakuzy. Załuję, że Autor nie podjął wysiłku, aby wnioski z tego badania mocniej wybrzmiały w pracy. Ponadto należałoby szerzej omówić sposób wykorzystania tej metody (s. 10).

Mgr Bogdan Barczak w tytule (i we *Wstępie*) określa (i wyjaśnia) ramy czasowe pracy. Tłumacząc moment początkowy rozważań, Autor wskazuje, że dotyczy on 1991 roku, kiedy to w Japonii „uchwalono pierwszy akt prawny wymierzony bezpośrednio w yakuzę i od tego czasu rozpoczęła się rzeczywista walka z yakużą, która nabrała na przełomie wieków impetu, utrzymującego się do dziś” (s. 10). Kandydat nie wyjaśnia jednak czytelnikowi przyjętej daty końcowej rozważań. W mojej ocenie jest to uchybienie, zwłaszcza że w samej pracy można odnaleźć argumenty przemawiające za tą datą.

Recenzowana rozprawa doktorska składa się z czterech problemowych rozdziałów posiadających rozbudowaną, wewnętrzną systematykę (rozdział 1 pt. „Bezpieczeństwo wewnętrzne jako kwestia polityczna”, rozdział 2 pt. „Yakuza – japońska forma zorganizowanej przestępczości”, rozdział 3 pt. „Historyczne uwarunkowania walki z yakużą”, rozdział 4 pt. „Yakuza w XXI wieku”). Struktura poszczególnych rozdziałów dysertacji jest przemyślana i spójna, choć – jak już wcześniej zauważyłam – Autor nie zdecydował się na wyróżnienie osobnych części rozpoczynających problemowy wywód, w których określiliby np. cel danego

fragmentu pracy, postawił konkretne pytania badawcze, omówił dostępną literaturę przedmiotu w tytułowym zakresie, przedstawił wykład na temat użytych pojęć, przeanalizował zasadniczy problem oraz zwieńczył całość prezentacją własnych wniosków oraz ocen. Uważam to za mankament recenzowanej pracy. Ponadto tytuły, zwłaszcza podrozdziałów, nie podkreślają problemowego charakteru prowadzonych rozważań. Autor ustalił ich redakcję z zastosowaniem pewnych skrótów myślowych, często bez określenia podmiotu.

W rozdziale pierwszym (ss. 52) dysertacji Kandydat dokonuje operacjonalizacji pojęć używanych w pracy, w tym m.in. bezpieczeństwo, bezpieczeństwo narodowe, bezpieczeństwo wewnętrzne, bezpieczeństwo publiczne, bezpieczeństwo ustrojowe. W ujęciu teoretycznym omawia system bezpieczeństwa narodowego, system bezpieczeństwa wewnętrznego, zagrożenia dla bezpieczeństwa państwa oraz funkcje, które w tym obszarze realizują policja oraz inne służby specjalne. Kandydat definiuje także przestępczość zorganizowaną oraz omawia jej genezę, charakteryzując także największe na świecie organizacje kryminalne z ChRL, USA, Rosji i Włoch. Sporo miejsca w swym wykładzie Doktorant poświęca na przeanalizowanie znaczenia zorganizowanej przestępczości dla systemu bezpieczeństwa państwa oraz przedstawienie metod i skutecznych narzędzi walki z zorganizowaną przestępczością. Kandydat formułuje także ciekawy wniosek, że: „W demokratycznym państwie nie da się całkowicie zlikwidować przestępczości, ponieważ aby tego dokonać, należałoby pozbawić obywateli praw i swobód, które są podstawą demokratycznego ustroju [...]. Wydaje się więc, że skuteczna walka z zagrożeniami, szczególnie tymi związanymi z przestępczością zorganizowaną, może być efektywna tylko w warunkach społecznego przyzwolenia, zawierającego jednakże zgodę na pewne ograniczenie praw i swobód obywatelskich” (s. 37). Ten sposób argumentacji wydaje się – w mojej ocenie – zbyt uproszczony. Oznaczałoby to bowiem, że w państwach niedemokratycznych nie rozwija się przestępczość. Poza tym wniosek ten nie uwzględnia przestępstw popełnianych przez rządzących, elity polityczne, które mają przecież duży udział w budowaniu siły zorganizowanych

grup przestępczych. I wreszcie – czy tytuł rozdziału brzmi „Bezpieczeństwo wewnętrzne jako kwestia polityczna” jak czytamy w *Spisie treści*, czy „Zagrożenia Bezpieczeństwa wewnętrznego”, jak podaje Autor na s. 12 opracowania?

W rozdziale drugim rozprawy (ss. 46) mgr Bogdan Barczak poświęca swe rozważania yakuzie. Przedstawia szeroki wykład na temat jej historii. Omawia także funkcjonowanie tej organizacji przestępczej i jej wpływ na bezpieczeństwo, życie społeczne, gospodarcze i polityczne Japonii oraz metody jej działania oraz strukturę organizacji.

Trzeci rozdział pracy (ss. 55) dotyczy z kolei analizy ewolucji struktury bezpieczeństwa wewnętrznego Japonii, która bez wątpienia miała wpływ na działalność yakuzy. Kandydat dokonuje przeglądu przeprowadzanych w Japonii zmian w prawie oraz przeobrażeń na rynku politycznym. Część rozważań dotyczy roli i działań policji, a także innych organów i instytucji powołanych do walki z przestępczością. Mgr Bogdan Barczak walkę ze zorganizowaną przestępczością w Japonii przedstawia, wyróżniając dwa okresy – do 1990 roku i po 1991 roku, kiedy to przyjęto ustawę „Prawo dotyczące zapobiegania bezprawnym czynom grup stosujących przemoc”. Moim zdaniem w rozdziale tym należałoby rozbudować strukturę. Autor zbyt wiele wątków stara się omówić w jednym podrozdziale i czyni to ze szkodą dla jakości narracji. Można by wyróżnić podrozdziały traktujące o ewolucji prawa i przeprowadzonych reformach ustrojowych, a oddzielnie przedstawić przeobrażenia, które dokonały się w samej policji – jej strukturze i działaniach. Można by też np. podzielić treść na kolejne etapy reformy systemu bezpieczeństwa. Z całą pewnością należałoby też ujednolicić tytuły – inne są na pierwszych stronach rozpoczynających podrozdziały, inne (zdecydowanie lepsze) Autor podaje w *Spisie treści*.

W czwartym rozdziale recenzowanej dysertacji (ss. 50) Doktorant prezentuje rozważania na temat współczesnej roli oraz przyszłości yakuzy, podejmując próby formułowania własnych wniosków i prognoz w tym zakresie. Analizuje również nowe japońskie prawodawstwo obowiązujące w tym obszarze. Tytuł niniejszego rozdziału (podobnie jak poprzednie tytuły użyte w pracy)

należałoby dopracować, podkreślając problemowy charakter prowadzonych rozważań. Jak już wcześniej wskazałam, wszystkie tytuły dysertacji powinny zawierać pełniejszą informację na temat ukierunkowanego wykładu i zamierzeń Autora w danej części rozprawy, które mają ostatecznie prowadzić do dostarczenia pakietu danych i informacji pozwalających na weryfikację lub falsyfikację wyróżnionych hipotez.

Ponadto wśród licznych wniosków Autora sformułowanych w *Zakończeniu* omawianej pracy istotna jest opinia, zgodnie z którą: „Mimo ścisłej policyjnej kontroli i wciąż pogarszającej się pozycji yakuzy, organizacja ta nadal funkcjonuje i przystosowuje się do zmieniającego się środowiska. [...] Znaczenie yakuzy będzie [jednak] coraz bardziej redukowane. Nie zostanie ona jednak całkowicie zlikwidowana z uwagi na to, iż stanowić będzie cenne źródło informacji na temat innych zorganizowanych grup przestępczych działających na terenie Japonii (*hangure* czy grupy cudzoziemskie). Yakuza na trwale wpisała się do kultury popularnej Japonii i już w niej pozostanie, co też skutecznie wykorzystuje, broniąc się przed całkowitym unicestwieniem. Poza tym yakuza wciąż wyręcza instytucje państwowe, bądź samorządowe, pełniąc rolę organizacji, która zajmuje się tym, czym nikt inny nie chce, jak miało to miejsce ostatnio w Fukushima, podczas usuwania skutków katastrofy jądrowej. Dopóki państwo pozostawi takie możliwości, yakuza z pewnością będzie z nich korzystać i będzie istnieć, choć mocno okrojona i ściśle kontrolowana” (s. 225).

Oceniając wartość merytoryczną dysertacji, warto odnotować, że Autor, posługując się żywym i kompetentnym językiem, prowadzi rozważania w sposób, który dowodzi jego wysokiej sprawności intelektualnej. Ponadto Kandydat posiada umiejętności i wiedzę pozwalające na prezentowanie krytycznego stanowiska oraz własnych ocen zarówno wobec źródeł, jak i wobec opinii innych badaczy.

Należy podkreślić, że rozważania zaprezentowane przez mgr. Bogdana Barczaka w rozbudowanym *Zakończeniu* rozprawy służą ostatecznej weryfikacji hipotez postawionych we *Wstępie*. Treść tej części rozprawy doktorskiej po raz

kolejny dowodzi dojrzałości metodologicznej Doktoranta. Świadczy także o znacznej wiedzy oraz umiejętnościach syntezy i formułowania wniosków. Zakończenie nie stanowi wyłącznie enigmatycznego streszczenia, ale jest kompetentnym wyliczeniem najważniejszych ustaleń, które pozwalają na zweryfikowanie postawionych we wstępie hipotez.

Wysoką notę należy wystawić Kandydatowi za wykorzystaną w pracy bazę źródłową, którą wylicza On na dziewiętnastu stronach rozprawy. Bibliografia jest obszerna i dowodzi dobrej znajomości dotychczasowych ustaleń naukowych w zakresie omawianej problematyki. Autor orientuje się także w źródłach i publikacjach anglojęzycznych. Jak ocenił mgr B. Barczak, wybuch pandemii spowodował konieczność zweryfikowania zaplanowanych metod pracy oraz utrudnił dostęp do źródeł. Doktorant w znacznym stopniu pokonał jednak te trudności, gromadząc wyliczoną w Bibliografii literaturę. W mojej ocenie warto by ją rozszerzyć nie tylko o publikacje dziennikarzy śledczych, ale również dostępne w sieci pamiętniki i inne opracowania, jak chociażby książka autorstwa Christophera Seymoura pt. *Yakuza Diary. Doing Time in the Japanese Underworld* (1996) czy Junichi Saga, *Confessions of a Yakuza* (1989).

Co należy podkreślić, *Bibliografia* opracowana przez mgr. B. Barczaka ma wewnętrzną systematykę. Kandydat dokonuje jej podziału na: Dokumenty źródłowe i akty prawne, Literaturę, Artykuły, Źródła internetowe, Inne źródła. W mojej ocenie pozycję „Dokumenty źródłowe i akty prawne” należałoby rozdzielić. Przy obecnej redakcji panuje tu chaos – źródła nie zostały uporządkowane ani rangą, ani też chronologicznie. Pozycję Literatura lepiej byłoby określić jako Pozycje zwarte lub Monografie.

Autor wykorzystuje w recenzowanej rozprawie zróżnicowane źródła, a więc opracowania naukowe, źródła prawa, dokumenty, Internet oraz analizy, dane statystyczne i przedsięwzięcia zrealizowane przez Krajową Agencję Policji oraz Ministerstwo Sprawiedliwości, informacje z innych rządowych źródeł oraz organizacji pozarządowych, publikacje dziennikarzy śledczych. Kandydat krytycznie sięga po opracowania o charakterze syntetycznym i teoretycznym oraz

prace mające bardziej praktyczną naturę. Czyni to zaś zgodnie z rzetelnym warsztatem naukowym i wymogami metodologicznymi z obszaru nauk społecznych. Systematyka przyjęta w bibliografii jest poprawna, choć w wielu miejscach brakuje chronologii. Autor dzieli ją na: „Literaturę” (jestem zwolenniczką wydzielenia sekcji „Monografie” i osobno „Artykuły”), „Dokumenty i orzecznictwo” (tu preferowałabym układ chronologiczny), „Akty prawne” (sugerowałabym podział na akty prawa międzynarodowego i osobno krajowego w układzie chronologicznym) oraz „Netografię”.

Strona formalna opracowania jest na dobrym poziomie. Doktorant używa przejrzystego języka wypowiedzi, prezentując logiczny, uporządkowany tok rozważań. Wywód naukowy mgr. Bogdana Barczaka ma charakter pogłębiony i znajdujący odzwierciedlenie w zasadnej argumentacji.

Redakcja językowa rozprawy jest na dobrym poziomie. Autor używa poprawnej polszczyzny w eleganckim wydaniu. Aparat naukowy jest stosowany przez Kandydata zgodnie z przyjętymi normami, a szata graficzna rozprawy jest na wysokim poziomie edytorskim.

Forma redakcji przypisów jest poprawna i odpowiadająca naukowym standardom (w kilku miejscach przydałaby się korekta), choć szkoda, że w większym stopniu Autor nie zdecydował się na wykorzystanie przypisów erudycyjnych. Mogłoby one również posłużyć do przeprowadzenia pewnych skrótów w tekście, w którym jednak pojawiają się powtórzenia niektórych informacji i wniosków.

Podsumowując, podjęty w rozprawie doktorskiej Pana mgr. Bogdana Barczaka problem badawczy jest wartościowy w sensie poznawczym, ale również – co należy podkreślić – istotny dla praktyki. Realizacja przez Kandydata ambitnego zamierzenia z całą pewnością przyczyni się do rozwoju naukowego poznania. Doktorant podejmuje się bowiem opracowania oryginalnego problemu

badawczego, który do tej pory nie został należycie zbadany, opisany i naukowo oceniony w polskiej politologicznej literaturze przedmiotu.

Autor rozprawy dowiódł, że posiada bogatą ogólną wiedzę teoretyczną w zakresie nauk o polityce oraz poważny zasób wiadomości z obszaru własnych zainteresowań badawczych.

3. Uwagi i sugestie dotyczące rozprawy doktorskiej

Zadaniem recenzenta rozprawy jest wskazanie pewnych występujących w omawianym dziele nieścisłości i mankamentów. Panu Magistrowi – o czym była mowa – pomimo mojej wysokiej oceny dzieła nie udało się uniknąć usterek o charakterze technicznym (tzw. literówek) ani błędów językowych, stylistycznych (pod tym względem warto byłoby zwłaszcza dopracować treść *Wstępu* do dysertacji) oraz gramatycznych. Warto byłoby w dysertacji wyróżnić tytuły aktów prawnych albo kursywą, albo cudzysłowem. Interpunkcja czasem sprawia trudności Kandydatowi i pod tym względem praca wymaga wnikliwej korekty. W treści rozprawy zdarzają się nierówne spacje między wyrazami (raz są za duże, niekiedy ich brakuje), wdowy, pojedyncze wersy na dole strony – wymaga to redakcji technicznej. W wielu miejscach (np. s. 37) użyto zbędnych znaków przystankowych. Ponadto Kandydat nie rozróżnia półpauz od dywizów, tu panuje pełna przypadkowość w ich stosowaniu. Standardowo Autor w następujący, błędny sposób dokonuje zapisu dat, podobnie określa przedziały wykorzystanych stron: (1815-1911), s. 33-35. Niekiedy też Doktorant nie podaje odwołań do źródeł, brakuje przypisów (np. s. 37, 143, 144). W moim przekonaniu w celu udoskonalenia recenzowanego opracowania konieczne jest poprawienie istniejących w opracowaniu niedociągnięć. Tytuły w pracy różnią się od tych podanych w *Spisie treści* dysertacji. Praca w pewnych miejscach wymaga także wygładzenia stylistycznego, gramatycznego oraz interpunkcyjnego.

W korekcie należy usunąć także m.in. następujące błędy:

s. 10 – brak spacji: „J.C.Hepburna”. Ponadto Autor w pracy używa pełnego zapisu imion i nazwisk w tym miejscu pojawiły się inicjały – należy to ujednolicić;

s. 12 – błąd literowy – jest: „Czputowicz”;

np. s. 22, 28, 40, 154 – jeśli piszemy o konstytucji jako akcie, stosowana powinna być mała litera, jeśli o konkretnej konstytucji, to wówczas powinno podać się jej pełny tytuł, a zapis zaczynać od wielkiej litery. W pracy Autor używa wielkiej litery bez zastosowania tej reguły;

s. 86 – błąd literowy – jest „funkcje” zamiast „funkcję”;

s. 151 – błąd literowy – jest „istotna” zamiast „istotną”.

Kandydat, przywołując akty prawne, często nie odwołuje się do źródła, w przypisach nie podaje publikatora, odwołuje się do prac innych autorów. Stanowi to mankament warsztatowy opracowania. Wyraz „yakuza” Autor zapisuje raz wielką, a raz małą literą.

Powyższe uwagi krytyczne nie umniejszają oryginalnego charakteru recenzowanej rozprawy.

4. Wniosek końcowy

W mojej ocenie rozprawa mgr. Bogdana Barczaka stanowi przykład udanej twórczości naukowej. Autor nie stroni od poszukiwania odpowiedzi na ważne i niełatwe pytania. Świadczy to o tym, że recenzowane opracowanie nie ma charakteru przyczynkarskiego, Doktorant stara się wzbogacać wywód rozważaniami o charakterze refleksji, syntezy i analizy. Sformułowane przez Autora hipotezy, wyróżnione problemy, jak również sposób przedstawienia stanu wiedzy z zakresy tytułowej problematyki oraz wykorzystana baza literaturowa

oraz zastosowane metody badawcze dowodzą, że rozprawa doktorska mgr. Bogdana Barczaka ma charakter oryginalny.

Oceniam, że recenzowana rozprawa doktorska jest zarówno od strony metodologicznej, jak i merytorycznej dojrzałym dziełem. To przykład ambitnej twórczości naukowej z użyciem dobrego warsztatu badawczego. Dysertacja ma charakter oryginalny, stanowiąc wartościowe naukowo opracowanie. Autor w rzeczowy sposób weryfikuje przyjęte we *Wstępie* hipotezy. Pragnę podkreślić, że zastosowane przez Kandydata instrumentarium badawcze oraz treść i forma przygotowanej rozprawy dowodzą umiejętności samodzielnego prowadzenia badań naukowych.

Podsumowując, recenzowana dysertacja doktorska mgr. Bogdana Barczaka jest pracą rzetelną, gruntownie przemyślaną, spełniającą wymogi stawiane opracowaniom będącym podstawą ubiegania się o stopień naukowy doktora. Zgłoszone w recenzji krytyczne uwagi nie pomniejszają znacząco walorów naukowych ocenianej dysertacji.

Formułując wniosek końcowy, stwierdzam, że rozprawa doktorska Pana mgr. Bogdana Barczaka pt. **„Walka z Yakuzą systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Japonii w latach 1991-2021”** spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim, które określone są przepisami ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (art. 190 ust. 2-5, tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 574 z późn. zm.). Wnoszę zatem o dopuszczenie Pana mgr. Bogdana Barczaka do kolejnych etapów przewodu doktorskiego.

Joanna Marszałek-Kawa

